

RAADSVORSTEL

Rekenkameronderzoek naar integratie en arbeidsparticipatie van nieuwkomers in Zeist

Gemeente **Zeist**

Portefeuillehouder	Laura Hoogstraten	Ontvangst griffie	n.v.t.
Opsteller	Johan Janssen	Ronde Tafel	20 juni 2024
Zaak/stuknummer		Debat	
Besluit college	n.v.t.	Raadsvergadering	10 september 2024

Onderwerp

Rekenkameronderzoek naar Integratie en arbeidsparticipatie van nieuwkomers in Zeist.

Doel van het voorstel

Informereren van de gemeenteraad over de uitkomsten van het rekenkameronderzoek naar de integratie en arbeidsparticipatie van nieuwkomers in de gemeente Zeist. Met het aanbieden van de rapportage inclusief conclusies en aanbevelingen wordt beoogd om college en raad te voorzien van input om het beleid op dit punt verder te verbeteren en te effectueren.

Voorgesteld besluit

1. Kennis te nemen van de uitkomsten van het onderzoek van de Rekenkamer Zeist over de integratie en arbeidsparticipatie van nieuwkomers in de gemeente Zeist, zoals verwoord in de Nota van bevindingen: Onderzoek Rekenkamer Zeist naar de integratie en arbeidsparticipatie van nieuwkomers in de gemeente Zeist en de bijlage: Verhalen van nieuwkomers (Radar Advies).
2. De conclusies en aanbevelingen van de rekenkamer over te nemen.
3. Het college te verzoeken alle aanbevelingen mee te nemen en uit te werken in een plan van aanpak.

Besluit Raad

Inhoud (samenvatting)

De gemeente Zeist kent een lange traditie van het opvangen en het bieden van een warm welkom aan vluchtelingen. Dit was voor de Rekenkamer aanleiding om onderzoek te doen naar hoe het nu staat met de integratie en arbeidsparticipatie van nieuwkomers in de gemeente. Onder nieuwkomers worden in dit kader asielzoekers, statushouders en Oekraïense vluchtelingen gerekend. In dit onderzoek staat de dienstverlening aan nieuwkomers centraal. De nieuwkomers zijn overwegend positief hierover. Wel is behoefte aan meer maatwerk, met name als het gaat om het vinden van werk. Er zijn immers grote verschillen in achtergrond en kwalificatieniveau. Ook vragen nieuwkomers om te helpen bij integratie in de samenleving. Taal leren is daarbij belangrijk. Door vrijwilligerswerk en werkstages te combineren met taalonderwijs kan de integratie in de samenleving worden versneld. Zeist voldoet aan de landelijke taakstelling voor de opvang van nieuwkomers. De inzet van de gemeente en uitvoeringspartners is onverminderd hoog. De grote werkdruk is wel een probleem, zowel bij het COA als bij de gemeente en de partnerorganisaties. Ook is er behoefte aan coördinatie en strakkere werkafspraken.

Verdieping

Inleiding

In het najaar van 2023 is de Rekenkamer Zeist een onderzoek gestart naar de integratie en arbeidsparticipatie van nieuwkomers in Zeist. Wij hebben u over dit onderzoek geïnformeerd via [RIB23.122](#) (oktober 2023). Zeist kent een lange traditie van het opvangen en het bieden van een warm welkom aan vluchtelingen. Dit was voor de rekenkamer aanleiding om onderzoek te doen naar hoe het staat met de integratie en arbeidsparticipatie van nieuwkomers in de gemeente Zeist. Onder nieuwkomers worden in het kader van dit onderzoek asielzoekers, statushouders en Oekraïense vluchtelingen gerekend.

De dynamiek rond het thema integratie van nieuwkomers is sterk aanwezig op landelijk en lokaal niveau. Op 1 januari 2022 is de nieuwe Wet inburgering (Wi2021) in werking getreden. Deze wet houdt gemeenten verantwoordelijk voor de regie op de inburgeringstrajecten van de statushouders. Ook Zeist moet zorgen voor onder andere taalonderwijs en arbeidsparticipatie. Daarnaast hebben gemeenten te maken met verhoogde taakstellingen, ofwel aantallen statushouders die de gemeente moet huisvesten. Belangrijk vond de rekenkamer het perspectief van de nieuwkomers zelf. Daarom heeft Hafedh Al-Moshaback, die zelf als vluchteling naar Zeist is gekomen, de rekenkamer als burgeradviseur versterkt. Er zijn niet alleen gesprekken gevoerd en focusgroepen georganiseerd met professionals en vrijwilligers, maar ook interviews gehouden met 14 nieuwkomers. Dat heeft een bundel indrukwekkende verhalen opgeleverd die samen met de eindrapportage in mei 2024 zijn aangeboden aan de gemeenteraad. Het onderzoek is uitgevoerd door Radar Advies.

Belangrijkste bevindingen en conclusies

Het onderzoek laat zien dat het aan de oppervlakte goed gaat. Er is grote betrokkenheid en inzet bij professionals en vrijwilligers en Zeist voldoet aan de wettelijke taakstelling. Het onderzoek legt echter ook een aantal kritische punten bloot. In de rapportage worden de volgende conclusies beschreven:

Leerpunten uit de verhalen van nieuwkomers

1. Uit de verhalen komt een algemeen beeld naar voren van tevredenheid hoe de dienstverlening in Zeist verloopt. Hierbij moet wel worden opgemerkt dat nieuwkomers met veel instanties te maken krijgen en door de vele verhuizingen ook met verschillende gemeenten. De onzekerheid en frustraties die procedures kunnen opleveren hebben een diepe impact op asielzoekers en statushouders. Belangrijke leerpunten uit de verhalen zijn:
  - a. zorg voor maatwerk in de ondersteuning op weg naar werk. Vooral hoogopgeleide nieuwkomers missen een maatwerkaanpak;
  - b. intensiveer het aanbod van taalonderwijs door duale trajecten;
  - c. bevorder het vrijwilligerswerk en versterk het aanbod van activiteiten en voorinburgering zo vroeg mogelijk in de opvangperiode;
  - d. pas de dienstverlening op het gebied van financiën en administratie aan op de behoefte van de inburgeraar;
  - e. er is veel behoefte aan informeel contact en behoefte naast alleen de formele dienstverlening om echt te integreren.

Taakstellingen worden gerealiseerd

2. De gemeente doet veel als het gaat om dienstverlening aan nieuwkomers en de nieuwkomers zijn overwegend positief over de dienstverlening in en door de gemeente Zeist. Als de aantallen van de Spreidingswet zouden gelden, zouden die (voor opvangplekken asiel) gehaald worden met de huidige aantallen asielzoekers die Zeist opvangt. Ook de huisvestingstaakstelling van statushouders wordt gehaald. Het azc Zeist wordt als een relatief prettige omgeving ervaren.

Werkafspraken tussen gemeente en COA kunnen strakker, maar werkdruk en mutaties bij het COA en lange wachttijden voor huisvesting, spelen ook een rol. Het breder inrichten van de voorinburgering, meer opvang en activiteiten voor kinderen en meer heldere afspraken over het al dan niet vergoeden van reiskosten naar taallessen in Zeist kan bijdragen aan een snellere en betere integratie. Arbeidsmarktpositie van statushouders is een aandachtspunt. Met name de hoogopgeleide statushouders geven aan dat de dienstverlening nog onvoldoende aansluit bij wat ze nodig hebben om duurzaam aan de slag te gaan. Er is onder andere behoefte aan netwerkondersteuning en introductie bij werkgevers.

Nieuwe Wet inburgering geeft meer grip

3. De nieuwe Wet inburgering heeft als voordeel dat gemeenten regie op de uitvoering hebben en dus meer grip op de kwaliteit van de dienstverlening, bijvoorbeeld wat betreft taalscholen. De nieuwe wet is effectief en efficiënt geïmplementeerd in Zeist. Aandachtspunten in de uitvoering zijn de wachttijden bij de gecontracteerde taalscholen en maatwerk in het aanbod. Zo zijn door personele krapte groepen erg divers samengesteld en worden minder lesdagen aangeboden.

Belang van duale trajecten

4. Om aan de slag te kunnen in werk (op niveau) is het taalniveau na de inburgering vaak nog niet afdoende. Duale trajecten (vrijwilligerswerk/ werkstages gecombineerd met het leren van Nederlands) werken goed voor de (arbeids)integratie. De inzet van duale trajecten wordt echter nog beperkt actief verkend en uitgevoerd.

Positie Oekraïners

5. De opvang van Oekraïners is voortvarend aangepakt. Door de 'work first aanpak' is de arbeidsparticipatie onder de Oekraïners hoog, vooral in productiewerk. Snel aan de slag kunnen werkt bevorderend voor de integratie en kan als ervaring meegenomen worden voor toekomstig beleid. Uit gesprekken blijkt dat er zorgen zijn over hun toekomstige status. Oekraïners worden veelal gehuisvest op één locatie, waardoor de organisatie van de dienstverlening efficiënt geregeld kan worden, maar de integratie en contacten met inwoners van Zeist niet bevorderd worden. Ook bestaan er (overigens niet alleen voor deze groep) risico's op arbeidsuitbuiting en zijn er zorgen over doorgroei naar werk anders dan laaggeschoold productiewerk.

Beter inzicht in aanbod

6. Zeist kent een rijke historie en aanbod van ondersteuning door vrijwilligersinitiatieven. Deze worden door nieuwkomers positief gewaardeerd. Het zicht op het totale aanbod ontbreekt echter nogal eens bij vrijwilligers, professionals en nieuwkomers. Een goed toegankelijke sociale kaart voor nieuwkomers zou het overzicht van het aanbod en de verwijzing kunnen verbeteren. Dit biedt ook de mogelijkheid om hiaten in het aanbod te ontdekken en het aanbod beter af te stemmen.

Monitoring

7. Inzicht in cijfers (aantallen, deelnemers) op een centrale plek wordt gemist. Omdat de RSD slechts een gedeelte van de nieuwkomers begeleidt, is er op basis van die cijfers ook geen goed inzicht in de daadwerkelijke arbeidsintegratie van nieuwkomers. De opbouw van een dashboard of monitor waarbij verschillende informatiebronnen worden gecombineerd - kan helpen bij het maken van keuzes in de doorontwikkeling van beleid.

Aandacht voor werkdruk, interne sturing en samenwerking

8. Binnen de gemeente wordt vanuit de kernwaarden kracht, nabijheid en vertrouwen hard gewerkt aan de opvang en integratie van nieuwkomers. Uit onze interviews komt een beeld naar voren

van grote betrokkenheid bij de opgave om nieuwkomers te integreren in de Zeister samenleving, maar er wel wordt aandacht gevraagd voor de werkdruk, de afstemming tussen beleid en uitvoering, de interne sturing en het maken van scherpere afspraken met partners in de uitvoering. Er is geen behoefte aan fundamentele koerswijziging of beleidsheroïëntatie maar wel aan heldere kaders c.q. richtlijnen voor de uitvoering van de opgave voor de integratie van nieuwkomers.

Aanbevelingen van de rekenkamer

Aanbevelingen voor de gemeenteraad (kaderstelling, monitoring en controle):

1. Geef opdracht tot het ontwikkelen van een helder dashboard, met indicatoren waarmee de maatschappelijke impact van de inburgering en begeleiding naar arbeidsparticipatie (en wat levert dat op?) inzichtelijk kan worden gemaakt. Maak hierbij niet alleen gebruik van kwantitatieve maar ook kwalitatieve gegevens.
2. Laat integratie van nieuwkomers, diversiteit en leefbaarheid als integraal thema opnemen in wijk-ontwikkelplannen c.q. gebiedsgericht werken.
3. Voorkom dat de leefwerelden van nieuwkomers en de Zeister bevolking al te gescheiden zijn en investeer in het versterken en verbreden van de ontmoeting en verbinding (cohesie) tussen nieuwkomers en de Zeister inwoners en ondernemers. De gemeenteraad kan hierbij als vertegenwoordigend orgaan het voortouw nemen door hiervoor bijvoorbeeld samen met burgerinitiatieven een projectgroep in te stellen.

Aanbevelingen voor het college en ambtelijke organisatie voor de uitvoering van beleid:

4. Hoewel er al veel gebeurt op het terrein van arbeidsintegratie van nieuwkomers kan de aanpak versterkt worden met:
  - a. de inzet van meer duale trajecten (werken gecombineerd met taalonderwijs);
  - b. een op maatwerkgerichte aanpak voor arbeidsintegratie, met name voor hoogopgeleide nieuwkomers;
  - c. het ontwikkelen van een lokaal netwerk c.q. platform van werkgevers die inclusief (willen) ondernemen. De gemeente kan als grote werkgever hierbij het voortouw nemen;
  - d. onderzoek in samenwerking met Vluchtelingenwerk signalen van uitbuiting op de arbeidsmarkt en geef voorlichting over rechten en plichten aan nieuwkomers bij toetreding tot de arbeidsmarkt;
  - e. bekijk in hoeverre belemmeringen om al vanuit het azc deel te nemen aan de Zeister samenleving en taallessen te volgen (belemmeringen zoals reiskosten) weggenomen kunnen worden.
5. Maak het aanbod voor inburgering/integratie in de gemeente Zeist goed digitaal inzichtelijk en toegankelijk voor professionals en nieuwkomers en draag zorg voor een periodieke update van het aanbod (sociale kaart).
6. Versterk het opgabegericht werken binnen de gemeente met oog voor werkdruk, interne sturing (verdeling taken, rollen, verantwoordelijkheden) en (operationele) samenwerking met externe partners.

Bestuurlijke reactie

Het college vindt het belangrijk om te zorgen voor veilige opvang en het op weg helpen van vluchtelingen en nieuwkomers, zodat ze weer een plek vinden in de wereld, mee kunnen doen in de samenleving en invulling kunnen geven aan het goede leven in Zeist. De mogelijkheid om te integreren in de Zeister samenleving is daarbij cruciaal. Het college is content met het onderzoek en verheugd te lezen dat de kernwaarden kracht, nabijheid en vertrouwen naar voren komen in de opvang en integratie van nieuwkomers en dat de bestuurlijke en beleidsmatige betrokkenheid duidelijk zichtbaar is. De meeste conclusies worden onderschreven. Het college gaat aan de slag met de aanbevelingen van de rekenkamer om de integratie, opvang en inburgering in Zeist te verbeteren. Het college geeft aan dat enkele conclusies de aandacht al hebben en dat hier binnen de gemeente al mee aan het werk is gegaan. Sommige aspecten zoals landelijke processen (bijv. die van het COA) liggen buiten de invloed van de gemeente. De gemeente kan wel heldere werkafspraken met het COA maken en blijft zich hard maken voor een goede arbeidspositie van asielzoekers en statushouders in de opvang. Het college is tevreden over de implementatie van de wet inburgering en spreekt vertrouwen uit naar de RSD.

Het college deelt de zorgen over de toekomstige status van Oekraïense vluchtelingen, maar stelt hierbij afhankelijk te blijven van de Europese Commissie die de Richtlijn voor Tijdelijke Bescherming in werking heeft gesteld tot 4 maart 2025. Door het ontbreken van een lange termijnvisie wordt het gemeenten niet gemakkelijk gemaakt. Het is positief dat veel Oekraïners aan het werk zijn. Dit bevordert de integratie en dient als voorbeeld voor andere nieuwkomers in Zeist. Wat betreft het centraal organiseren van de opvang stelt het college dat dit niet alleen resulteert in efficiënte dienstverlening, maar dat zo ook de juiste zorg kan worden geboden en dat er beter zicht is op de leefbaarheid en veiligheid. Door laagdrempelig contact met het recent geïnstalleerde zorgteam worden signalen snel kenbaar gemaakt en kan heftigere casuïstiek voorkomen worden. Wel deelt het college de conclusie van de rekenkamer dat integratie met de samenleving met één grote locatie ingewikkelder is dan met verschillende kleine locaties verspreid over Zeist. Een groot verschil met opvanglocaties zoals die van het COA is dat Oekraïners vanaf dag één mogen werken. Hierdoor is er overdag minder tijd voor andere activiteiten. De welzijnsstichting is betrokken bij de opvang en draagt bij aan de integratie. Ook wordt de zelfredzaamheid vergroot door onderlinge ondersteuning en hulp vanuit de Oekraïense gemeenschap op één locatie.

Bestuurlijke reactie op de aanbevelingen:

- 1) De RSD heeft een kwantitatieve monitor inburgering ontwikkeld, die 3 keer per jaar gedeeld wordt met de gemeente. Deze monitor kan aansluiten op het te ontwikkelen dashboard om de maatschappelijke impact van inburgering en de begeleiding naar arbeidsparticipatie in kaart te brengen.
- 2) De verbinding tussen integratie en het wijkgericht werken is een interessant perspectief. Het college neemt de aanbeveling ter harte om nog sterker in te zetten op de integraliteit van deze thema's. In het sociaal domein wordt toegewerkt naar een integrale visie waarin integratie van nieuwkomers een plek krijgt. De relatie tot het wijkgericht werken kan in de verkenning meegenomen worden.
- 3) Door de samenwerking met verschillende maatschappelijke organisaties wordt de sociale cohesie van nieuwkomers in Zeist bevorderd. Voorbeeld van een recent initiatief in Zeist is Buddy2Buddy, die nieuwkomers en Zeistenaren matcht op basis van gedeelde interesses. Het project Wereldmeiden zorgt ervoor dat jonge statushouders gekoppeld worden aan jongeren door samen te gaan sporten. De aanbeveling wordt meegenomen in de te ontwikkelen trajecten of programma's.

- 4)
  - a. Inzet van duale trajecten is een van de uitgangspunten van de Wet inburgering 2021. Om taalniveau BI te behalen is het zeer gewenst om taalonderwijs te combineren met taalparticipatie. Het uitgangspunt van de RSD is dat alle inburgeringsplichtigen een vorm van participatie (werk, vrijwilligerswerk, stage, etc.) doen tijdens hun inburgeringstraject, zolang de persoonlijke situatie hier ruimte voor laat.
  - b. Begeleiding van hoogopgeleide nieuwkomers heeft de aandacht van de RSD. Zij zien dat het verwachtingsmanagement bij deze groep om extra aandacht en begeleiding vraagt. Er zijn al stappen gezet in deze begeleiding, bijvoorbeeld de mogelijkheid om de onderwijsroute te volgen als de inburgeraar 28 jaar of ouder is of de samenwerking met het mentoraat in Zeist. Het mentoraat in Zeist richt zich op hoogopgeleide nieuwkomers m.b.t. de arbeidsmarkt.
  - c. Inburgeraars volgen de Module Arbeidsmarkt en Participatie (MAP). In deze module wordt uitleg gegeven over de Nederlandse arbeidsmarkt en het effect van betaald werk op het inkomen. Het college neemt de aanbeveling ter harte als het gaat om de rol van de gemeente als werkgever en gaat dit verder verkennen.
  - d. De bescherming van werknemers met een migratieachtergrond vraagt om landelijk beleid. Het college wil wel gaan onderzoeken hoe hier lokaal mogelijk invloed op uitgeoefend kan worden, bijv. door middel van voorlichtingen gedurende de inburgeringsperiode. Het college wil dit laatste verkennen met vluchtelingenwerk Zeist.
  - e. De vergoeding van reiskosten voor vluchtelingen uit het AZC staat vaak ter discussie. Daarom is bij de start van het AZC ingezet op het zelfstandig reizen van bewoners, bijv. door het AZC te voorzien van fietsen en fietslessen te organiseren. Dit neemt niet alle belemmeringen weg. Het college wil samen met het COA kritisch blijven kijken wat haalbaar is en waar we als gemeente mogelijk ons steentje kunnen bijdragen.
5. De sociale basis van Zeist is breed in omvang, veel organisaties en stichtingen zijn actief om zich in te zetten voor nieuwkomers. Het college wil verkennen hoe de sociale basis toegankelijker gemaakt kan worden voor nieuwkomers en vluchtelingen in Zeist.
6. Het college is verheugd met de constatering van de grote betrokkenheid. De hoge werkdruk op deze opgave wordt herkend en de afstemming kan beter. Daar gaat het college mee aan de slag.

Ronde tafel: organiseer een werkbijeenkomst

Tijdens de Ronde Tafel op 20 juni 2024 is de raad uitvoerig meegenomen in de conclusies en aanbevelingen van het rapport. In de ronde tafel is onder andere de raad de suggestie gedaan om naar aanleiding van de uitkomsten van het onderzoek en gesprekken binnen de organisatie een bijeenkomst te (laten) organiseren met betrokkenen (professionals, vrijwilligers, statushouders en werkgevers). De rekenkamer beveelt dit van harte aan en is uiteraard bereid hierbij te ondersteunen en ook de onderzoekers van Radar hebben aangegeven indien gewenst een rol te willen spelen. Verder is tijdens de Ronde Tafel een verzoek geweest om een duidelijk overzicht van het aanbod voor nieuwkomers in Zeist.

ARGUMENTEN

Zie het rekenkamerrapport in de bijlage van dit raadsvoorstel.

TOELICHTING

Niet van toepassing.

Participatie

Niet van toepassing.

Financiële toelichting

Aan dit voorstel zijn geen directe kosten verbonden. De aanbevelingen kunnen wel leiden tot aangepast beleid waar hogere kosten mee zijn gemoeid. Deze kosten zullen t.z.t. bij de besluitvorming worden betrokken.

Juridische aspecten

Er zijn geen juridische aspecten verbonden aan dit voorstel.

Duurzame aspecten

Niet van toepassing.

Samenhang met andere projecten

Het raadsvoorstel hangt samen met diverse projecten en initiatieven waar verschillende organisaties aan bijdragen zoals het aanbieden van taallessen. Het college zal de aanbevelingen uit het voorstel integreren in bestaand beleid omtrent integratie van nieuwkomers.

VERDERE PROCES**Planning en uitvoering**

Het college zal de aanbevelingen uit het voorstel integreren in bestaand beleid.

Communicatie

Over het rapport is door de Rekenkamer een persbericht uitgegeven.

Evaluatie

De uitvoering van de aanbevelingen zal worden gevolgd aan de hand van het Aanbevelingsregister.

BIJLAGEN

1. Rekenkameronderzoek naar integratie en arbeidsparticipatie nieuwkomers in de gemeente Zeist (Radar Advies, april 2024) ([RIB24.078, mei 2024](#))
2. Bestuurlijke reactie op de rapportage ([RIB24.088, juni 2024](#))

RAADSBESLUIT

Gemeente **Zeist**

Behoort bij raadsvoorstel

Nr. 24RV055

De raad van de gemeente Zeist;

BESLUIT:

1. Kennis te nemen van de uitkomsten van het onderzoek van de Rekenkamer Zeist over de integratie en arbeidsparticipatie van nieuwkomers in de gemeente Zeist, zoals verwoord in de Nota van bevindingen: Onderzoek Rekenkamer Zeist naar de integratie en arbeidsparticipatie van nieuwkomers in de gemeente Zeist en de bijlage: Verhalen van nieuwkomers (Radar Advies).
2. De conclusies en aanbevelingen van de rekenkamer over te nemen.
3. Het college te verzoeken alle aanbevelingen mee te nemen en uit te werken in een plan van aanpak.

Aldus besloten in de openbare raadsvergadering van 10 september 2024.

De raad voornoemd,

mr. J. Janssen, griffier

drs. J. Langenacker, voorzitter